

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Thomæ Goodwini Moses & Aaron Seu Civiles & Ecclesiastici Ritus Antiquorum Hebræorum

Godwin, Thomas

Bremæ, MDCCX

VD18 12442798

Cap. III. De Sabbatho.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18703

CAP. III.

De Sabbatho.

I. **V**Ox שַׁבָּת, à quo nostrum *SABBATH*, sonat quietem, tribuiturque quibusvis festis solennioribus. *Sabbatha mea profanarunt Ezech. XX. 21.* h. e. festa mea. Subinde sumitur pro tota septimana. *Νησένω δὲς ἡ σαββάτης Luc. XVIII. 12.* Sæpissimè pro die septimo, quem Deus suo cultui consecravit. (†) Hic dies sanctus erat vel sanctitate simplice, quatenus erat dies septimus, vel duplici sanctitate, quare aliud festum incidens in *Sabbatum* ei addidit, & tum vocabatur *Sabbatum magnum Job. XIX. 31.* Nam in id *Sabbatum*, de quo loquitur Johannes, isto anno incidit festum *Paschatis*.

II. Dies septimanæ dicebantur Hebræis שַׁבָּתוֹן profani, Græcis ἐργασίμοι, ἀνεργοί, ἐνεργοί, profesti in quibus opera manuarum fiunt. Quando autem eos dies profanos uno quasi nomine insignie-

(†) Judæi propter istud sabbatum dicti fuere gentilibus *Sabbatarii*. *Plutarchus IV. Sympos.* putavit σαββαῖοι dici ex eo, quod *Sabbatarii* se *Sabbatis* soleant cibo vinoque replere, *Bacchos* enim à multis dici σαββῆς. *Hesychius* sanè σαββαῖον interpretatur βακχεύειν. Sed insipientis sit à *Plutarcho* Hebraicæ vocis originem expetere. Nam vox Hebr. שַׁבָּת Græcis est ἀνάπαυσις, κατάνησις, quies, cessatio. Mero sive nudo pede *Sabbata* à Regibus Judææ celebrari solita, etiam *Juvenalis* auctor est. *Sat. 6.* Et *Martialis* memorat *Jejunia Sabbatariorum*.

signiebant, vocabant ipsos τὸ μετὰ δύο σαββάτων, vel τὸ μετὰ δύο σαββάτων, *tempus inter duo Sabbatha, vel interjectum inter Sabbathum.* Hoc fuit tempus, quo Gentes cupiverunt audire Paulum *Act. XIII. 42.* Scalig. de emend. Temp. l. 6. p. 261. Item Beza in hunc loc.

III. Ratione variantis horum dierum sanctitatis, non ineptè Sabbathum confertur *Reginae*, sive potius *primariis* uxoribus, alia festa *concubinis*, dies *ἐπεργῶν ancillis.* (1)

IV. Sabbathum incipit horâ sextâ vespertinâ pridie. Scalig. de emend. Temp. l. 6. p. 269. Græci id nuncupant παρασκευὴν σαββάτου, Hebræi שַׁבָּתוֹת הַשְּׁבִיעִתָּהּ *introitum Sabbathi.* Præparatio Sabbathi erat horâ tertiâ pomeridianâ, quam Hebræi vocant עֶרֶב הַשַּׁבָּת *vesperam Sabbathi.* Joseph. Antiq. 16. c. 10.

V. Patres antiqui istam præparationem appellant *COENAM PURAM.* Modus loquendi tractus est à Gentilibus, qui religione suâ tenebantur in sacrificiis, quæ sacrabant diis deabusque suis,

Q 3

solli.

(1) Judæi peculiare pro Sabbatho vestes habent, quas die profano gestare ipsis religio est; quia enim Sabbathum à magistris Hebræorum vocatur מַלְכָּה *Regina*, ob id censent, quod, quemadmodum in ignominiam Reginae cederet, si quæ easdem gestares vestes præfente Rusticâ quas præfente Regina, ita ludatur Sabbathum, cæterarum dierum Regina, ubi regis vestibibus profanos dies honestent. Quod autem Sabbathum sic sit honorandum, eliciunt ex illo *Es. LVIII. 13. honorabis illud.*

sollicitâ se sanctimoniâ præparare. Quo præparationis tempore fruebantur quâdam cœnâ, quæ tum delectu ciborum, quos Gentiles aliis sanctiores censuerant, tum sacris ritibus & ceremoniis in ea usurpatis, insignis fuit: sic ut ipsi se, durante hâc præparatione, dicerent *esse in casto*, & suam præparationem, *cœnam puram*. In ritibus ergo Paganorum *cœna pura* appellatur cœna illis apponi solita, qui in *casto* erant, quod Græci dicunt *ἀγνός* vel *καθαγνός*, *purificare*, *præpurificare*. *Casaub. Exerc. 16. p. 662.* Jam videmus rationem, cur Patres vesperam *Sabbathorum* vocârint *cœnam puram*. (†*)

VI. Euangelistis ea dicitur *καθαγνόνη* apparatus *Marc. XV. 42.* Differentiæ gratiâ possumus prius diei tempus vocare *καθαγνόνην* priorem præparationem; nam totus dies præparatorius fuit, uti lucebit ex illis peculiaribus rebus eo die vetitis. 1. Eo die nefas fuit longiùs peregrè ire, quàm tres *פרסור*; una *פרסה* tantum terræ spatium describit, quantum, si decies multiplicetur, ordinario unius diei itinere confici potest, 2. Eo die nefas

(†*) Quia in sacris ritibus, tam apud Gentes quàm apud Judæos, nihil magis requirebatur, quàm ut à venere abstinere, & casto corpore ac animo ad sacra accederent, hinc *ἀγνός* ipsis & *Castus* seu *Castimonia* curæ erat. Sic *Varro: Et religiones & castus id possunt, ut ex periculo eripiant nos.* Inde dicebant Romani *in Castu* vel *in Casto* esse, h. e. se ad sacra castè præparare; item *in Casto Cereris consistere*, h. e. *Cereri operari.* *Tertullianus de Jejuniis*, ait: *Sed bene quòd in nostris Xerophagiis blasphemias ingerens, Casto Isis & Cybeles eas adequas.*

nefas fuit Judicibus confidere, & vitæ aut mortis sententiam inire, uti docebitur *capite de transpositione Festorum*. 3. Cunctis opificibus illicitum fuit operari, exceptis solis *Sutoribus, Sartoribus, & Legis-peritis*. *Casaub. Exerc. 16. p. 474. ex Micblol. Kimchi*; Prioribus duobus, quòd resarciant indumenta, posterioribus, quòd studio suo aliquid imbibant, ut id sequenti die explicandæ legis causâ reddant; his dimidium præparationis tempus ad operandum concessum est.

VII. Nemo præterea tam nobilis & dives sibi videtur, quamvis ei plurimi servi superant, qui præparationem *Sabbathi* suis manibus promovere dubitet; sic ut aliquando magistri ipsi olus minute concidere, domum verrere, ligna findere, ignem fuscitare, &c. non erubuerint, *Buxtorf. Synag. c. 10. ex Talmude*.

VIII. Antiquis temporibus hanc præparationem significabant (2) tinnitu tubæ vel cornu, sed hodierni

Q 4

dierni

(2) In Terra Sancta sexies clangebatur buccinâ minister synagogæ in vespera *Sabbathi*. Vid. *Maimon. tract. הלכות שבת cap. 5. sect. 18. 19.* citante Cl. *Leusdenio Phil. Hebr. Mixt. diff. 36. quest. 12.* Buccinator autem eminuit ex solario celsæ domûs, in cunctis provinciis, & urbibus, & primum sonum edidit *במנחה* tempore oblationis, h. e. circa tertiam, ad quem sonum cessârunt opera agri. Ad sonum secundum cessârunt opera urbis, valvis subductis. Ad tertium accenderunt lucernas. Hic sonus edebatur, cum Sol occasui esset proximus, propterea reliqui

dierni Judæi eam indicant per ædituum, aut alium inferiorem Synagogæ ministrum, quem vocant **שְׁלִיחַ צְבוּר** *Accensum Synagogæ*.

IX. Quantum ad sanctificationem *Sabbathi*, corruptis temporibus multa Judæi de suo addiderunt præceptis Dei. *Buxtorf. Synag. ibidem*. Aliis in rebus non timuerunt sibi licentiam sumere, quam Deus non dabat. Ibi *superstitiosi*, hîc *sacri-legi* sunt.

X. I. Licentiam sibi rapuerunt. Bis mille cubiti disternabant arcam & castra, quum proficiscerentur *Jos. III. 4.* &, ut verisimile est, eadem spatii mensura, cum quiescerent, observata fuit. Hoc terræ spatium quidam exponunt *milliare unum*, alii *duo*; alii illud minori, alii majori cubito metiuntur, quem dicunt *decempedam*; in hoc autem omnes conveniunt, quòd hi bis mille cubiti confecerint (3) *iter Sabbathicum*; licet nemo,
nî

reliqui tres soni erant accelerandi. Jam verò Judæi per ædituum annuntiant *Sabbathum*, qui teste *Buxtorfio Synagog. c. 15.* circumit & proclamat, ut singuli à labore cessent, seque **לְהַכְנִסָּה כָּלֵךְ** *ad ingressum sponsæ*. h. e. ad *Sabbathum* formosæ instar sponsæ adveniens, honorificè excipiendum componant. Hoc sæpiùs observavi, istum ædituum tum circumire, & instar Romani *παῖδούχης* *lictoris* fores percutere, *ἐκχρησαίαι* autem proclamare nunquam audivi.

(3) Judæi disceptant inter se, num quoque Deus simul *itinera Sabbathica* in Mara, ubi unanimiter & verè statuunt

nî fallar, observârit rationem, cur ita dictum sit; quam ego hanc esse censeo.

XI. Die *Sabbathi* omnes confluere oportebat ad locum publici cultûs, qui divisus erat bis mille cubitis à proximè circumjacentibus oppidis & pagis. Inde sequuntur quatuor positiones. 1. Bis mille cubitos comparativè posse vocari *iter Sabbathicum*. 2. Quòd illis, qui procul divisi fuerunt ab arca, plures quàm bis mille cubiti emetiendi fuerint. 3. Quòd fas nunc sit conferre se die *Sabbathi* ad loca publico cultui sacra, etsi longiùs distantia. 4. Quod illicitum fuerit Judæis, exinde libertatem sibi spondere eundi quo luberet, etsi prætenderent bis mille cubitorum *iter Sabbathicum* esse.

XII. II. Addebant præceptis Dei. 1. Deus ait: *Memento septimi diei, ut sanctifices illum*: quibus verbis Deus diem aliquem consecravit, ut esset *Sabbathum*, illi autem addiderunt *SABBATHULUM*; ita enim vocârunt additamentum, quod annexerunt

Q 5

tuunt Deum *Sabbathum* instituisse, definiverit. Ejus itineris duplex genus ponunt, *iter majus*, & *minus*. *Majus* est secundùm legem 12. milliaria, *minus* juxta δόγματα Scribarum 2000. cubiti. Horum discriminata spatia omnia oppida cinxerunt, ut incolæ scirent, quousque tutò ire possent. Hos terminos à quovis urbis latere, seu ea quadrata, seu circularis, seu lunata fuerit, dimetiebantur, vocabantque תחומי שבת *limites Sabbathi*. Unde vir doctissimus ἀμφόδου *bivium* illud *Marc. XI. 4.* ubi fuit ligatus pullus, fuisse terminum itineris *Sabbathici* autumat. Integram caput de itineribus *Sabbathicis* habet *Seldenus de J. N. & G. l. 3. c. 9.*

xuerunt *Sabbatho*. *Hospin. de orig. Fest. c. 2.* Hoc temporis additamentum duplex fuit : quidam *Sabbathum* prius ordiebantur quam alii ; quod evenit Judæis Tiberiade commorantibus ; ubi ipsos, quum in valle habitarent , Sol non tam maturè adspexit, quam alios ; quidam etiam *Sabbathum* plus produxerunt quàm alii, quod factum ab iis, qui incolebant *Zephoram* urbem, in montis supercilio eminentem, sic ut diutiùs Solis luce fruerentur, quàm alia loca. Hi utrique addebant de profano ad sacrum, scil. de diebus profanis ἀμείωνs præcedentibus aut consequentibus. Nemo minuebat *Sabbathum* ; propterea optabat R. Iose participare cum iis, qui *Sabbathum* inciperent cum Tiberiensibus, & finirent cum Zephorensibus : *Buxtorf. comment. Masoret. c. 4. ex Musar.*

XIII. 2. Deus inquit: *Quies, Sabbathum sanctum Jehovæ cras est, quod cocturi estis, coquite, & quod elixaturi, elixate. Exod. XVI. 23.* Hoc mandatum pertinuit propriè ad tempus *Mannæ*. (4) Jun. & Tre-

(4) Magni viri, quia putant & defendunt, nos in N. T. per legem teneri ad *ἐπιχειρίαν* cessationem ab operibus, quos inter primi sunt *Angli*, præsertim *Præctici* in suis libellis, videntque hoc esse jugum, quo Christiani, salvâ N. T. libertate, premi nequeant, malunt Judæos additamenti accusare, quàm Christianorum conscientiam omnimodo liberare. Nam ubi exstat, illud *Coquite & elixate hodie*, tantùm pertinere ad tempus *Mannæ*? Et ratio est, cur mihi solidi nihil habere videatur. Si enim referimus τὸ *elixate & coquite ad mannam*, ea vel non potuit vel non debuit coqui *Sabbatho*, quia in agro non fit invenienda. Atqui

Tremell. in Exod. XVI. Ratio, cur eam parare eo die ante craftinum deberent, ibidem redditur, quòd non inventuri essent die *Sabbathi* in agro. Judæi hoc præceptum extenderunt ad omnia æva, & propterea parandis cibis eodem die nullam operam dabant. Hæc fortassis ratio est, cur Gentiles putârint ipsos die *Sabbathi* jejunare. *Sueton. in August. c. 76. De Jejun. Sabb. vide Martial. l. 4. epigr. 4.* Non diffitebor, quòd hæc falsa opinio orta esse possit ex illo loquendi modo; *Νηστεύω δις σαββάτῃς jejuno bis Sabbatho.*

XIV. 3. Deus ait: *Non accendetis ignem in omnibus sedibus vestris die Sabbathi. Exod. XXXV. 3.* Hoc præceptum solum ignem pro (5) operibus *Tabernaculi* tetigit, nam prius in hoc capite fit mentio *Sabbathi*, ad significandum, quòd opera *Tabernaculi* cedere debeant *Sabbatho*. *Vatablus in hunc locum.*

Atqui potuit tamen coqui, etsi non reperiretur in agro, domi enim erat servata. Si verò non debuit coqui, quæ ratio erit, si dicimus ob id non debuisse, quia in agro non fuit reperta, etsi domi condita? Ergo alia est ratio præcepti illius, nempe Deus interdixerat Israelitis omne opus, eisque volebat sacramentum aliud quietis significativum dare, quod Sacramentum non tantum eo tempore, sed toto V. T. sit duraturum, usquedum vera *manna* Christus de cælo descenderit.

(5) Quomodo hæc de igne pro operibus *Tabernaculi* dici possint, non video: imò contrarium patet exinde, quòd prohibetur ignis accendi in ullis habitationibus Israelitarum. Nec in hac re videntur mihi Judæi Dei præcepto aliquid addidisse. Quin & sacerdotes operibus suis in templo τὸ σαββάτῃ ἱεβήλῃ profanabant. *Matth. XII. 5.*

locum. Item Trem. & Junius. Judæi verò ex hoc concludunt, hoc die illicitum esse ullum ullibi ignem sufflare.

XV. 4. Deus ait: *Non facies opus die Sabbathi.* Hoc sine ulla (6) exceptione acceperunt Judæi. Propterea illicitum putârunt, *pomum igne torrere, olus deligere, arborem conscendere, pulicem elidere, vel venari.* (7) *Hospin. de Orig. Fest. c. de Sabbatho.*

XVI. Hinc quoque illicitum censuerunt, die *Sabbathi* vim vi repellere, quare facti sunt bis hostium

(6) Verum est Judæos ex traditione multa pro illicitis habere, quæ in se licita *Sabbatho* sunt, ut sunt *id amovere quod nocet, Judæum ex fovea vel etiam brutum extrahere, parturienti obstetricari, &c.* in aliis tamen rebus, ex quibus vitæ salus non pendet, superstitiosæ additionis argui nequeunt. Nam sub gravi capitis pœna ipsis interdictum fuit *כל-מלאכה* omne opus, nullâ additâ exceptione.

Nec hoc interdictum factum est ideo, ut vacare congregationibus possent. Si enim hoc; non præceptum fuisset, ut quiescerent à vespera in vesperam, & sic etiam noctu. Imò prodigi animarum essent, si non forent trepidi in operibus eo die, aliàs licitis.

(7) In eo stulti fuerunt Judæi, quòd nòn attenderent, *Sabbathum esse propter hominem, non hunc propter id; & Deum malle misericordiam, quàm sacrificium.* Propterea in eo non peccârunt, quòd timuerunt *pomum igne affare, olus deligere, arborem conscendere,* hæc enim sine damno corporis omitti poterant, sed in eo, quòd misericordes fuerint in pediculos, pulices, canes rabidos, muscas, scorpiones, in se autem crudeles. De ejusmodi rebus, quas Judaica superstitio anxiusque timor vel licitas vel illicitas facit, cumulum congregavit ex Hebræis *Leusdenius lib. cit. diss. 33.* item *Buxtorf.*

stium præda. Primò ab Antiocho devicti sunt, ex quo Matthias decrevit, licitum esse die *Sabbathi* se opponere hostibus; *Joseph. lib. 12. c. 8.* Illud autem decretum strictè sumpserunt, quasi tantum liceret tum se defendere, si oppugnarentur, non autem ullo opere, eo die, evertere arietes, cuniculos, si eos agerent hostes, &c. *Joseph. lib. 14. c. 8.* Secundò facti sunt Pompejo præda.

XVII. Proinde ad verum hujus præcepti sensum sciendum est, quòd tria operum servilium genera licita fuerint. 1. *Opera charitatis.* Deus qui ipsis concedit bovem & asinum die *Sabbathi* ducere aquatum, *Luc. XIII. 15.* ad reficiendum magis ipsorum vitam, multò magis libertatem indulget homini, pro se-ipso & familia cibos parandi, (8) ut eo magis idoneus sit ad sacra opera. Christus

Buxtorf. Synag. J. cap. 16. ubi hic de pediculis tale Judæorum dictum in medium profert: **ההורג כינה בשבת כהורג גמל** *Is qui interficit pediculum Sabbatho, idem facit ac si mactaret camelum.* Hem! non hoc est *δουρίζειν τὸν κάμηλον καὶ καταπίειν τὴν κόμηλον* percolare culicem, & absorbere camelum? *Matth. XXIII. 24.* Hujusmodi Judaico animo imbutos homines etiam inter nostros quàm plurimos invenias, dierum & temporum diligentissimos observatores, sed quibus camelos deglutire parum est.

(8) Deus non interdicit Judæis comedere cibos, sed coquere: ergo consequentia non valet. Auctor optimus hac in parte Anglizat & dies discernit. N. T. est status libertatis, & indifferentiæ. *ἡ κωνὴ κπίσις*, quam comitatur fides & amor, & sapientia *ἀδικείας*, *Jac. III. 17.* unicè in eo valet,

stus sanavit die *Sabbathi*; quare & tum & nunc temporis licet visitare ægrotos, remediisque uti. 2. Opera ceremonialia circa cultum divinum, ut sunt, non tantum mactare victimas, circumcidere infantes, sed & personare buccinis & cornibus ad concipiendum populum, Num. X. 2. Licuit quoque populo exire ædibus ad publicum cultum. Æquali modo tutò Christiani pulsant campanas, ad convocandum populum ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ die *Dominicâ*; tutò iter ingrediuntur, ut se affociant publico cœtui, vel Verbum Dei proponant. Hæc opera etsi naturâ suâ sint corporalia, sanctum tamen templum naturam ipsorum mutavit, sanctificavitque. *Matth. XXIII. 17.* Aut, sicut Judæi ajunt de occupatione Jerichuntis, quam die *Sabbathi* captam produnt ipsorum Magistri: מִי צִוָּה עַל הַשַּׁבָּת צִוָּה לְחַלֵּל שַׁבָּת qui jubet sanctificari Sabbathum, jubet etiam profanari Sabbathum. *Kimchi in Hos. VI.* Denique 3. Opera absolutæ necessitatis; ut defensio sui adversus hostem, & alia ejusdem naturæ, de quibus hoc proverbium Judæorum exstat: סִכַּת הַנַּפֶּשׁ רוּחַ הַשַּׁבָּת periculum vite pellit Sabbathum. Christiani, paulò mutato proverbio tritissimo, dicunt: *Necessitas non habet ferias.*

CAP. IV.

De Paschate & Festo Azymorum.

I. **Q**uidam Patrum vocem (1) Πάχα PA-SCHA derivârunt à Græco Πάχω Patior, quòd *Passionis* Christi memoria circa id tempus celebretur. *Tertull. adv. Jud. c. 10.* Item *Ambros. lib. de myst. Pasch. cap. 1.* quam opinionem rectè infringit *Augustinus in titul. Psal. LXVIII.* Nam vox ea origine Hebraïca est, significans *transire, transilire.* Dei ipsius expositio hæc est: *Vidima Paschatis est Jehova, פסחא דאן qui transit domos filiorum Israelis. Exod. XII. 27.*

II. Vox hæc פסחא Pascha trifariam sumitur in Sacris Literis; *Primò* pro annuo illo Festo, quod celebrabatur decimo quarto mensis *Nisan*, alias *Abib.*

(1) *Nazianzenus orat. de Pasch. sic ait: Cùm quidam Πάχα nomen esse putarent salutaris Passionis Domini, convertentes vocem Hebræam Græcè, Pascha hunc diem nominârunt. Quod enim usus recepisset, usitatiorem quoque reddidit hanc vocem, veluti sanctiori nomini assentientibus auribus. Drusus lib. Quæst. & Resp. 4. putat vocabulum istud concinnatum à Græcis (sine dubio à LXX.) ut pro Hebraïco פ pone- rent X, sicut in aliis multis, ad finem verò adjicerent Α, ut solent Chaldæi & Syri in nominibus propriis, ipsam- que aspiratam Δ mutarent in tenuem Π. Nazianzenus in hoc fallitur, quòd derivationem istam tribuere magis vide- atur recentioribus Græcis, quàm Apostolis: nam jam hi vo- cabulum Πάχα adhibuerunt *Matth. XXVI. 2. Luc. XXII. 1. 1. Cor. V. 7.* & à LXX. mutuati sunt, & quidem fortean eò lubentiùs, quòd ista vox Πάχα cruentam veri Paschatis passionem aliquomodo exprimeret.*